

DATE STATISTICE RELATIVE LA POPULAȚIA GERMANĂ DIN JUDEȚUL RĂDĂUȚI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Florin Pintescu

La sfârșitul primului război mondial, comunitățile etnice din Bucovina erau confruntate cu o serie de probleme generate atât de readaptarea la viața pașnică cât și de adaptarea la noua stăpânire politică românească. O mare parte dintre aceste probleme au fost soluționate în anul 1919, când s-au creat condițiile politico-administrative și economice necesare desfășurării unei vieți pașnice.

După schimbarea stăpânirii politice din Bucovina anului 1919, posibilitatea manifestării unor conflicte interetnice între români și celelalte naționalități din Bucovina era practic exclusă, datorită spiritului general tolerant al românilor și în condițiile inexistenței unei mișcări politice românești iredentiste în Bucovina austriacă¹. La existența acestei atmosfere detensionate contribuia și trecutul apropiat al acestei provincii austriece, unde „opt națiuni au trăit într-o concordie relativă până la prăbușirea ei”², spre deosebire, așa cum s-a remarcat, de Galiția și Transilvania învecinate³.

Atitudinea populației germane față de instaurarea regimului politic românesc în Bucovina a fost – credem – influențată de acțiunea a doi factori, unul subiectiv și altul obiectiv. Relativ la factorul subiectiv, odată cu instaurarea regimului politic românesc, populația germană din Bucovina avea cel puțin două motive de temere. Mai întâi, germanii din Bucovina se vedeau în postura de a pierde calitatea oficioasă de *Kulturträger*-i, fapt ce le asigurase multă vreme considerația oficialităților, concretizată uneori chiar prin acordarea unor facilități economice. În al doilea rând, germanii bucovineni aveau un sentiment firesc de nesiguranță generat de instaurarea administrației unui stat cu care Austro-Ungaria fusese în război (România), sentiment care se putea ușor transforma în teamă de represalii. Evident, în acest tip de situații postbelice se pot manifesta (și s-au manifestat) și atitudini psiho-emoționale de contestare cu orice preț a unei noi stăpâniri.

Lăsând la o parte atitudinile emoționale trecătoare sau de durată, populația germană din Bucovina avea și un puternic motiv obiectiv de a privi cu neliniște instaurarea administrației românești în Bucovina. Germanii bucovineni știau că trec de sub ocrotirea vechi lor patrii, Austro-Ungaria, unanim recunoscută ca având o administrație excelentă și un înalt grad de cultură și civilizație sub administrația altei țări, România, care poseda instituții unanim recunoscute ca fiind ineficiente, corupte, balcanizate. Sintetizând aceste observații, putem conchide – cu marja de eroare specifică oricărei judecăți umane – că populația germană a Bucovinei era aproape convinsă în 1919 că va avea un nivel de trai mai scăzut în noua ei patrie hărăzită de soartă. În această scurtă schiță istorică, vom căuta să oferim cititorului câteva date sumare relative la populația germană a județului Rădăuți în deceniul trei al secolului XX. Analiza noastră va conține succinte referiri la atitudinea populației germane față de nou instalatul regim politic românesc, ponderea germanilor bucovineni în structurile demografice ale județului, reprezentarea lor la nivelul structurii de funcționari (secretari comunali și prefectură) și la nivelul organizării socio-economice și culturale. Din nefericire, această analiză nu va oferi date despre structura profesională a populației germane din județul Rădăuți, din cauza unei deficiențe de întocmire a statisticilor românești relative la această problemă. Aceste statistici relative la eliberarea de brevete pentru practicarea negoțului și meseriilor indică numele posesorului, fără indicarea etniei sau măcar religiei acestuia. În aceste condiții, în cazul unei coincidențe de nume, nu se poate face o distincție între un posesor de brevet german sau evreu. Singura soluție ar fi dată de cercetarea unor registre de naștere sau de căsătorie, operație laborioasă care necesită mult timp. Deocamdată nu știm dacă acest tip de registre s-au păstrat în totalitate, astfel că nu putem preciza dacă această operație ar fi realmente posibilă. Cercetarea atentă a scrierilor

memorialistice ale germanilor bucovineni ar putea, eventual, să ne aducă clarificări în această problemă.

Atitudinea populației germane față de nou instalatul regim politic românesc în Bucovina a variat în funcție de timp. În perioada imediat următoare războiului s-a constatat o atitudine firească de expectativă și neîncredere față de autoritățile române. Această atitudine a fost înlesnită mai ales de ineficiența și corupția reprezentanților administrației românești, în comparație cu legenda corectitudine și competență a administrației austriece⁴. Treptat, lucrurile s-au calmat, populația germană s-a obișnuit cu noua situație politică, s-a „resemnat” în ceea ce privește imperfecțiunile administrației românești și s-a integrat în viața socio-economică a statului român cu binecunoscuta-i hărnicie și seriozitate. Acest proces de integrare a fost favorizat și de respectul câștigat de cultura și populația germană în rândurile românilor bucovineni. Dintre numeroasele mărturii în acest sens, post 1918, ne mărginim să cităm doar niște pasaje semnificative extrase dintr-un Raport despre România întocmit de marele geograf francez Em. De Martonne în luna noiembrie 1921.

„În Bucovina, condițiile sunt diferite de cele întâlnite în Transilvania... Germana este limba folosită de lumea bună, așa cum franceza este cea folosită la București; anii de stăpânire austriacă au reușit să imprime ideea că germanismul este sinonim cu civilizația”⁵... Am vorbit deja despre specificul local al Bucovinei. Influența germană nu este nicăieri mai puternică. Un sentiment de superioritate naiv pare, chiar și acolo, că a animat și mai animă chiar și pe oamenii politici români, sentiment care include oarecum și cultura germană. Ești mândru că ești „Bucovinean” și ești, în același timp, bucuros că ești „Român”, se dorește însă păstrarea unei oarecari autonomii”⁶.

Sentimentele populației germane din județul Rădăuți au evoluat în timp spre observarea unei stricte loialități față de statul român. Un raport „strict confidențial” al prefectului județului Rădăuți, trimis la 5 martie 1927 reprezentantului guvernului român din Cernăuți, sublinia această stare de fapt. „La ori ce ocazie atât personal cât și din rapoartele organelor subordonate am putut constata, că spiritele populațiunii fără deosebire de naționalitate și confesiune sunt liniștite, loiale și animate de cele mai bune sentimente față de Dinastia și de Statul Român. Populația Bucovinei nutrește sentimente pronunțat monarhice și este de o loialitate cunoscută. Se poate constata de asemenea pretutindeni bunăvoința de a învăța limba statului și de a fi un bun cetățean Român... Germanii locuiesc în orașele Rădăuți și Siret și formează pe urmă populația compactă și exclusivă în comunele rurale Tereblecea-nouă, Bădeuții-Noi, Frătăuții pe Suceava, Gura-Putnei, Satul-mare nou și Voevodessa. **Atitudinea lor este foarte loială atât față de țară cât și de Guvernul actual** (subl.ns.)”⁷.

Germanii bucovineni au avut o pondere însemnată în structura demografică a acestei provincii. Din datele ultimului recensământ austriac (1910) rezultă că populația germană era a patra ca mărime din Bucovina. În acel an existau în Bucovina 798.355 locuitori, grupați pe etnii astfel: 273.354 români (34, 24%), 305.101 ruteni (38,22%), 95.778 evrei (12%), **73.073 germani (9,15%)**, 36.211 poloni (4, 54%), 14.838 „alte naționalități” (1,85%)⁸. În continuare, vom căuta să urmărim evoluția numerică a populației germane din județul Rădăuți în deceniul trei al secolului nostru, așa cum este ea reflectată în statisticile românești din perioada interbelică, statistici ce nu excelaу printr-un grad deosebit de precizie. Precizăm că acest studiu nu-și propune o analiză critică a acestor statistici, - ce va constitui poate obiectul unui studiu separat - ci doar o expunere a lor. De aceea, ne vom permite să corectăm doar unele erori evidente. În rațiuni de simplificare, în studiul de față vom menționa localitățile în care existau cel puțin o sută de locuitori germani, arătând însă de fiecare dată numărul total al populației germane din județul Rădăuți.

Prin ordinul nr. 11863/20 din 4.10. 1920, Prefectura Rădăuți a cerut autorităților din satele și orașele județului să întocmească o statistică pe naționalități a persoanelor din localitățile aflate în administrația lor. Într-un tabel statistic centralizat de la sfârșitul anului 1920, tabel ce conține referiri la populația județelor Rădăuți, Siret și Storojineț, aflăm că populația totală

germană a acestui județ era de 10.805 locuitori. Localitățile mai importante cu populație germană erau Bădeuții Noi (417 germani), Frătăuții Vechi German (1331), Frătăușul Nou (468), Gura Putnei (1337), Horodnicul de Sus (104), Măneuți (111), Marginea (107), Milișăuți de Sus (430), Putna (717), Rădăuți (1976), Satul Mare Nou (970), Vicovul de Jos (141), Vicovul de Sus (212), Voevodasa (1804), Seletin (419)⁹. Analiza surselor de arhivă ne arată însă destule contradicții cu privire la aceste cifre. Astfel, o adresă din 09.10.1920 a primăriei din Horodnicul de Sus menționa că în localitate trăiesc doar 60 germani¹⁰. Adresa din 12 octombrie 1920 a primăriei din Frătăuții Vechi românesc menționa cifra de 201 germani¹¹, în vreme ce tabelul statistic mai sus menționa arăta cifra de doar 70¹². Oficialitățile primăriei din Marginea menționau la 10 octombrie 1920 că în localitate trăiau 312 germani¹³. Primăria din Satul Mare Nou arăta la 16 octombrie 1920 că „după recensământul din 1919” în localitate trăiau 1135 germani¹⁴, cea din Frătăușul Nou considera la 17 octombrie 1920 că în comună trăiau numai 250 germani¹⁵ iar cea din Frătăuții Vechi German arăta la 20 octombrie 1920 că în comună locuiesc 1550 germani¹⁶. În ceea ce privește populația orașului Rădăuți, este cu totul improbabil ca în 1920 să fi locuit acolo doar 1976 germani, deoarece statisticile ulterioare arată că numărul lor era mult mai mare. Nu rămâne decât posibilitatea ca, în lipsa vreunei greșeli de transcriere, voluntare sau interesate, o parte din populația germană a orașului să se fi declarat de naționalitate română.

În urma ordinului nr. 1755/II din 6 iunie 1921, emis de Secretariatul General de Interne, s-a procedat la o nouă evaluare a locuitorilor din județul Rădăuți. De data aceasta, orașul Rădăuți număra 5236 locuitori de naționalitate germană, în vreme ce numărul acestora în întregul județ era de 13.731¹⁷. Conform acestei statistici, localitățile mai importante ale județului în care trăia populația de origine germană erau Bădeuții Noi (392 germani), Frătăuții Vechi Românesc (327), Frătăuții Vechi German (1269), Frătăuții Noi cu Burla (379), Gura Putnei (1332), Horodnic de Sus (256), Marginea (213), Milișăuți de Sus (206), Putna (668), Satul Mare Nou (964), Satul Mare Vechi (127), Șipotele Sucevei (140), Seletin (618), Straja (135), Vicovul de Sus (247), Vicovul de Jos (113), Voevodasa (1345)¹⁸. În lumina comparației cu datele statistice furnizate de recensămintele din 1927 și 1930, conchidem că această statistică este mai aproplată de adevăr decât cele din 1920.

O situație statistică din 17 noiembrie 1922 oferea următorul număr de locuitori germani: Bădeuții Noi 417, Frătăuții vechi românesc 70, Frătăuții vechi german 1331, Frătăuții Noi (fără Burla) 468, Gura Putnei 1337, Horodnic de Sus 104, Măneuți 111, Marginea 107, Milișăuți de Sus 430, Putna 717, Rădăuți 1976, Satul-Mare Nou 970, Seletin 419, Vicovul de Jos 141, Vicovul de Sus 212, Voevodasa 1804¹⁹.

„Recensământul populațiunei din aprilie 1927” oferea un tablou etnic complet al județului Rădăuți. Din motive necunoscute, datele acestuia nu au fost luate în considerație de autorități. Datorită faptului că datele acestui recensământ relative la populație germană a județului Rădăuți sunt în general puțin cunoscute, le oferim *in extenso* cititorului²⁰.

Localitate	Germani
Bădeuți	17
Bădeuții Noi	349
Bahrinești	35
Baineț	422
Bălcăuți	4
Bilca	80
Brodina	448
Cerepcăuți	7
Climăuți	14
Costișa	27
Domestic	25
Frătăuții Noi	444
Frătăuții Vechi	281
Gălănești	23
Gura Putnei	1532
Horodnicul de Jos	16
Horodnicul de Sus	107
Hurjueni	8
Frătăuții de Sus	1111
Mănești	155
Marginea	227
Milișăuți	191
Mușenița	12
Negostina	15
Opișeni	27
Poieni	9
Prevorochie	8
Putila	8
Putna	829
Rădăuți	4513
Satu Mare	1
Satu Mare Nou	997
Seletin	149
Sinăuții de Jos	11
Sinăuții de Sus	1
Șipotele Sucevei	77
Stăneștii de Jos	15
Straja	137
Stârcea	10
Sucevița	45
Tărășeni	173
Tereblecea	27
Tereblecea-Nouă	1133
Țibeni	125
Vicov de Jos	167
Vicov de Sus	231
Voitineli	21
Voievodeasa	1740
Volcineț	23
Volovăț	41
Total	17.863

Acest recensământ nu a excelat prin exactitate, deoarece la rubrica „alte naționalități” sunt trecute 4634 persoane²¹. Putem deduce că o bună parte dintre ei erau polonezi, care nu beneficiază de o rubrică distinctă. Recensământul nu înregistrează nici o persoană de etnie germană în localitățile Botușanița, Burla, Calafindești, Câmpulung pe Ceremuș, Chiselițeni, Comiatin, Dichtineț, Fântâna Albă, Gărbăuți, Gura Putilei, Iablonița, Plosca, Rogojești, Sălășeni, Sârghieni, Slobozia Berlinților, Stăneștii de Sus și Torăceni²² dar consemnează câte o singură persoană de etnie germană în localitățile Satu Mare și Sinăuții de Jos²³, fapt ce poate fi asociat numai cu niște căsătorii mixte.

Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, cel mai amănunțit recensământ românesc de până acum, consemna la rubrica „neam” existența în județul Rădăuți a 17.857 etnici germani ce formau 11,1% din totalul populației județului. Dintre acești germani, 6.272 formau 23,5% din totalul populației urbane, iar restul de 11.585 formau 8,6% din totalul populației rurale a județului²⁴. 20.125 locuitori, reprezentând 12,5% din populația județului, își declaraseră cu prelejul celui recensământ limba germană ca limbă maternă. 7.583 dintre aceștia reprezentau 28,2% din populația orașelor județului, iar 12.587 formau 9,4% din totalul populației din mediul rural al județului Rădăuți²⁵. Datele acestui recensământ sunt în general cunoscute, astfel că nu insistăm asupra lor.

Studiul documentelor păstrate în depozitele de la Arhivele Statului din Suceava reliefează faptul că, cel puțin până în jurul anului 1930, populația germană din Bucovina a fost bine reprezentată la nivelul funcționarilor publici din primării și prefectură, neputându-se sesiza la acest nivel practicarea unei politici de asimilare din partea statului român. O listă a funcționarilor din prefectura Rădăuți, alcătuită la 8 octombrie 1919, conținea următorii funcționari de origine germană: Oscar Twers, comisar de poliție, Julius Gärtner, secretar județean, Irma Kössldorfer, oficianță de birou, Adolf Anderl, ajutor de birou, Hugo Anderle, servitor auxiliar de birou, Rudolf Kalck, consilier silvic și Adolf Karger, forestier²⁶. Informațiile despre naționalitatea acestor funcționari le aflăm dintr-o amplă statistică din 1921, când majoritatea lor păstrau aceleași funcții. Astfel, Twers Oscar era născut pe 2 decembrie 1889 la Rădăuți, era de națiune germană și de confesiune evanghelică, fiind licențiat în drept al Universității din Cernăuți. A fost dispensat de probarea cunoașterii limbii române. Julius Gärtner era născut la 18 februarie 1865 la Storojineț, fiind de naționalitate germană și religie romano-catolică. Searse 18 ani, 1 lună și 29 zile în armata austriacă, ultimul său grad fiind de plutonier major și absolvise patru clase la un „gymnasium” privat. Irma Kössldorfer era născută la 31 ianuarie 1879 în Frasin, fiind de etnie germană și de confesiune evanghelică. Absolvise patru clase de liceu și era

încadrată pe funcția de cancelist (jurist) de rangul XI. **Adolf Anderl**, de etnie germană și de confesiune romano-catolică, era născut la 1 iunie 1894 în Rădăuți. Absolvise două clase de liceu și fusese încadrat în funcția de ofician de cancelarie al Prefecturii Rădăuți. **Hugo Anderl** fusese născut la 1 septembrie 1848 din părinți germeni și era de confesiune romano-catolică. Absolvise patru clase primare și fusese promovat în 1921 în funcția de „servitoriu definitiv” la prefectura din Rădăuți. Schema de funcții din 1921 a prefecturii din Rădăuți mai conținea alți șase funcționari care se declaraseră de naționalitate germană: **Helene Boskovics**, născută la 4 decembrie 1892 la Vijnița, ajutoare de birou; **Ioan Janczo**, născut la 15 mai 1872 la Cernăuți, cancelist de rangul XI; **Jacob Kammer**, născut la 19 noiembrie 1871 în Weissenberg (Galiția), copist (ajutor) de cancelarie; **Matilda Jamicka**, născută la 14 martie 1901 la Câmpulung, ajutoare de birou; **Ollinger Karl**, născut la 26 octombrie 1885 la Bilca, oficial de contabilitate de grad X; **Teresia Petrowick**, născută la 27 octombrie 1885 la Rădăuți, ajutoare de birou²⁷. Constatăm astfel că din cei 22 angajați pe care îi avea prefectura din Rădăuți, 11 erau de naționalitate germană declarată (deși câteva nume prezintă unele dubii). Majoritatea acestor persoane se găsesc consemnate în statele de plată ale salariaților prefecturii din Rădăuți până în anul 1924, când apar alte persoane de etnie germană, astfel încât numărul funcționarilor germani de la prefectura Rădăuți a rămas până în anii 1929-1930 relativ constant, fapt ce se poate proba prin documente.

Studiul documentelor păstrate ne demonstrează că până cel puțin în anul 1929-1930, toate funcțiile de la primăriile aflate în localitățile populate aproape în totalitate de germani (Tereblecea-nouă, Bădeuți-noui, Frătăuți pe Suceava, Gura-Putnei, Satul-mare nou și Voevodaea) reveneau numai germanilor. Existau însă și cazuri rare în care întâlnim mai ales secretari comunali, dar și alte categorii de funcționari de origine germană, făcându-și slujba în comune locuite de români. Spicuiem spre exemplificare, câteva date aleatorii dintr-o statistică din 1922. Astfel Johann Glass era șef de poștă în Bilca, Hermann Böhmer fiind secretar comunal în aceeași localitate. Ferdinand Günther era consilier în Baineț, N. Hoffmann forestier în Burla, Müller Jacob fiind forestier în Frătăuții Noi, Konckel Ludwig fiind șeful poliției din Rădăuți etc²⁸. Se poate astfel conchide că procesul de românizare a administrației s-a manifestat mai puțin în mediul rural, mai puțin important din punctul de vedere „strategic” al autorităților române, decât cel urban. Cu toate acestea, nu am întâlnit destituiri abuzive din funcții, exceptând firește poate perioada imediat următoare încheierii păcii.

Populația germană a județului Rădăuți a desfășurat în perioada interbelică o frumoasă viață culturală. Majoritatea asociațiilor culturale, comercialo-bancare și de înțajutorare create înainte de 1918 de populația germană, și-au desfășurat și în această perioadă activitatea. În cele ce urmează, vom prezenta câteva date despre aceste societăți, așa cum apar ele într-o statistică aproape completă din 1923.

La 15 iulie 1923 erau înregistrate în orașul Rădăuți următoarele asociații înființate de germani: *Gymnasianten Unterstützungsverein*, înființată în 1896 cu scopul de a ajuta elevii germani; *Societatea de ajutorarea bolnavilor zidari și dulghieri*, înființată în 1893 cu scopul de a-și ajuta membrii în caz de boală. În 1923 avea 12 membri și un capital de 1.200 lei; *Cabinetul de lectură catolic* (i.e. *Der katholische Leseverein*), înființat în 1896 și având un scop literar. În 1923 avea 350 membri și un capital de 12.000 coroane; *Verein Katholisch-deutscher Mädchen Jugendbund*, societate înființată în 1913 în scopul de cultivare a tineretului. În 1923 avea 25 membri și un capital de 100 coroane; *Landesverband Katholischer Jugendbund der Jünglinge für die Bucovina*, societate cu caracter cultural înființată în 1903. În 1923 avea 16 membri și un capital de 300 coroane; *Verein der Christlich-Deutschen*, societate cu caracter economic înființată în 1908. În 1923 avea 180 membri și o „casă de fier în valoare de 500.000 lei”; *Deutscher Landeslehrer-verein für die Bukovina*, societate cu caracter cultural înființată în 1921 și posedând în 1923 un capital de 500 lei²⁹. În anul 1921 exista în Rădăuți și o *Katholische deutscher Jugendbund*³⁰, iar o adresă din 12 mai 1923 a primăriei Rădăuți către prefectura județului cu același nume consemna existența unei asociații numită *Deutscher Schulerheim*³¹.

Aceeași statistică din 1923 consemna în localitățile județului Rădăuți mai multe asociații ale populației germane, pe care le vom consemna în cele ce urmează. În **Frătăuții Vechi German** erau inventariate patru societăți: *Katholische deutscher Leseverein, Altfratantzer deutscher Leseverein, Verein Gustav Adolf Stiftung, Ortsgruppe des deutschen Schulvereines*, ultima fiind „desființată cu totul”³². Nu se precizează anul înființării, capitalul și numărul de membri al acestor societăți. În **Frătăuții vechi românesc** era înregistrată *Însoțirea de păstrare și credit pentru locuitorii germani din comunele Frătăuții vechi românesc și Mănești*, înființată în 1907, având 85 membri și un capital de 50.000 lei³³. În **Frătăuții Noi** existau trei societăți: *Ortsgruppe für die Deutschen in Neufrautz*, înființată în 1910 și având în 36 membri și un capital de 500 lei; *Deutsche Freiwillige Feuerwehr*, înființată în 1913, având 18 membri și „recvizite” în valoare de 35.000 lei; *Cassa Reiffseana für die Deutschen in Costișa, Bilca und Neufrautz*, înființată în 1904, având 44 membri și „cassa de fier în valoare de 20.000 lei”³⁴.

În **Gura Putnei** exista *Sparr und Darlehenskassenverein für Gura-Putnei und Falcău r.g.m.b.*, înființată în 1903 și având 188 membri³⁵. În **Mănești** se găsea înregistrată *Sparr und Darlehenskassenverein für die Landwirte in Andrasfalva*, înființată în 1904. În 1923 avea 200 membri și un capital de 2.510 lei³⁶. În **Putna** exista același tip de societate (*Sparr und Darlehenskassenverein für die Deutschen im Putna*, înființată în 1912, având la 4 iulie 1923 patruzeci și cinci de membri și un capital de 10.530 lei³⁷. În **Satul Mare Nou** existau la 29 iulie 1923 următoarele societăți: *Înfrățirea de păstrare și credit pentru germani*, înființată în 1902, având un capital de 200.000 lei și 103 membri; *Societatea pompierilor*, înființată în 1905, având 21 membri și un capital de 920 lei; *Sindicatul de apă (?)*, înființat în 1906 și având 281 membri³⁸. În **Seletin** era consemnată la 6 iulie 1923 existența unei societăți înființate în 1899, având un caracter „germano-român” – *Sparr und Darlehensverein für die Einwohner der ortsgemeinde Seletin, regisrierte Genossenschaft*, cu 232 membri și o „tranzacțiune anuală” de 218.712 lei în 1923³⁹. În același an se desființa *Societatea populară catolică germană din Tereblecea*⁴⁰. În **Vicov de Sus** își desfășura activitatea *Banca Reiffeisen* înființată în 1907. Societate cu caracter național german, avea 130 membri și un capital de 40.000 lei⁴¹. În **Voevodessa** existau *Însoțirea de păstrare și credit* (creată în 1907, având 151 (137?) membri și un capital de 58.700 lei) și un *Cabinet de lectură german* cu 138 membri⁴².

Comunitatea germană din județul Rădăuți a avut merite fundamentale în dezvoltarea economică, socială și culturală a acestei regiuni. În perioada interbelică ea a participat, cu aceeași proverbială hărnicie și seriozitate, la toate activitățile socio-economice și culturale impuse de administrația românească. Politica învățământului urmată de autoritățile române față de etnicii germani din Bucovina a avut un caracter vexatoriu, desființându-se multe unități școlare cu predarea în limba germană. În mod firesc, aceste măsuri i-au afectat și pe germanii din județul Rădăuți. Chiar dacă germanilor din acest județ le-a fost refuzată între cele două războaie mondiale calitatea lor anterioară, obișnuită, de *Kulturträger*-i și au suferit diverse vexațiuni din partea reprezentanților unei administrații corupte, relațiile lor cu populația de rând românească au fost bune, înscriindu-se în parametri de toleranță și civilizație specifici Bucovinei. Pentru a ilustra succint această aserțiune, reproducem un fragment din amintirile inedite ale lui Erast Tarantul.

„În anul 1940 s-a organizat repatrierea (Umsiedlung) nemților din Bucovina. Tot în acest timp au fost repatriați și ungurii (ciangăii) din cele 5 sate din fostul județ Rădăuți al Bucovinei, unde fuseseră colonizați. În baza unei convenții dintre statul român și cel german, o comisie mixtă româno-germană a făcut inventarierea bunurilor lăsate de germanii repatriați. Aceste bunuri au fost preluate de statul român, care a achitat statului german contravaloarea lor în cereale și petrol, urmând ca statul german să-i despăgubească pe nemții repatriați. În comuna Iliești, situată la 18 kilometri depărtare de Suceava, o comună mare cu gospodării frumoase, locuită jumătate de români și jumătate de germani coloniști șvabi, aceștia n-au trecut la inventarul bunurilor predate statului român biserica, clădirea școlii, casa parohială și o frumoasă casă de cultură cu un etaj, ci le-au donat pe toate comunei Iliești și locuitorilor ei Români,

arătând că mai bine de un secol Șvabii din Ilișești au conviețuit cu Românii din comună în pace și bună vecinătate și că doresc ca aceste bunuri să rămână acestora ca o frumoasă amintire”⁴³

Statistische relative Daten über die deutsche Bevölkerung im Kreis Radautz in der Zwischenkriegszeitspanne *Kurzfassung*

Dieses Studium enthält kurze Berichte über das Benehmen der deutschen Bevölkerung gegenüber dem rumänischen politischen Regim, die Bedeutung der Bukowinerdeutschen in den demographischen Strukturen des Bezirkes, deren Vertreter gegenüber dem Strukturniveau der Beamten (kommunale Sekretäre und der Präfektur) und dem Niveau der sozial-wirtschaftlichen und kulturellen Organisation. Der Autor stellt keine Daten über die professionelle (berufliche) Struktur der deutschen Bevölkerung im Kreis Radautz wegen eines Einschreibungsfehlers der rumänischen Statistiken gegenüber diesem Problem, aber es nimmt sich vor, für dieses Thema eine besondere Untersuchung einzuleiten.

Das Verhalten der deutschen Bevölkerung gegenüber dem neuemgeführten politischen rumänischen Regim in der Bukowina wechselte gemäß der Zeit. In der Zeitspanne gleich nach dem Krieg fand man eine gewöhnliche Haltung der Erwartung und des Nichtvertrauens gegenüber den rumänischen Autoritäten. Diese Haltung wurde vor allem durch Wirkungslosigkeit und die Korruption der rumänischen Administrationsvertreter erleichtert, im Vergleich zur legendären Korrektheit und Kompetenz der österreichischen Verwaltung. Mit der Zeit haben sich die Sachen beruhigt, die deutsche Bevölkerung hat sich mit der neuen politischen Situation gewöhnt, hat sich in Bezug auf die Imperfektionen der rumänischen Verwaltung, „resigniert“ und hat sich in das sozial-wirtschaftliche Leben des rumänischen Staates mit dem allbekannten Fleiss und Seriosität desselben integriert. In diesem studium sind eine Serie Statistiken bezüglich der demographischen Wichtigkeit der deutschen Bevölkerung im Kreis Radautz in der Zwischenkriegszeit angeboten. Die Archivunterlagen, die in diesem wissenschaftlichen Versuch eingeschlossen sind, demonstrieren, daß die Sentimente der deutschen Bevölkerung im Kreis Radautz zeitmäßig einer strikten Loyalität dem rumänischen Staat gegenüber fortgeschritten sind. Der Autor zeigt, auf Grund einiger erstmaliger unterlagen, daß um 1930 die deutsche Bevölkerung des einstigen Kreises Radautz gut repräsentiert auf dem Niveau der öffentlichen Beamten in den Rathäusern und der Präfektur war und zahlreiche kulturelle Organisationen gehabt hat.

NOTE

¹ Florin Pintescu (1996), *Viața politică românească din Bucovina: loialism, autonomism sau iredentism? (1900-1914)*, în „Codrul Cosminului”, serie nouă, nr. 2 (12), 1996, p. 271-272.

² Erich Prokopowitsch (1959), *Das Ende der österreichischen Herrschaft in der Bukowina*, München, R. Oldenbourg Verlag, p. 7.

³ Adolf Armbruster (1991), *Europa im kleinem: Die Bukowina*, în Idem, *Auf den Spuren der eigenen Identität*, București, p. 226.

⁴ Vezi, pe larg, Florin Pintescu (1999), *Atitudinea germanilor din Bucovina față de regimul politic românesc în anul 1919*, în „Codrul Cosminului”, nr. 5 (15), 1999, p. 267-273.

⁵ Apud Ioan Scurtu, Liviu Boar (coordonatori) – 1995 – *Minoritățile naționale din România, 1918-1925, Documente*, București, Arhivele Statului din România, p. 380 (traducere română). Text francez p. 374. Textul original al acestui raport, în limba franceză, se găsește la Arhivele Statului București, colecția *Microfilme Franța*, r. 192, c. 974-986.

⁶ *Ibidem*, p. 382 (traducere română). Text francez p. 376.

⁷ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Suceava (DJANS), Fond Prefectura Rădăuți, dosar 4/1927, f. 14.

⁸ I.E. Torouțiu (1916), *Poporația și clasele sociale din Bucovina*, București, p. 34-38, cu ample comentarii. Același autor arată că recensămintele austriece au fost întocmite defectuos începând cu anii 1880, datorită faptului că luându-se în calcul criteriul „limba de conversație” (Umgangssprache), rutenii (ucrainenii) au fost avantajați în defavoarea românilor, care mulți dintre ei știau și limba ucraineană, trecută de autorități la capitolul „limbă de conversație”. Cu prilejul recensământului din 1910, mii de evrei care trăiau printre ucraineni au fost declarați ucraineni pe baza aceluiași criteriu al „limbii de conversație” (Mircea Grigoroviță (1996), *Din istoria colonizării Bucovinei*, București, p. 36).

⁹ DJANS, Fond Prefectura Rădăuți, dosar 27/1920, f. 29.

¹⁰ *Ibidem*, f. 3.

¹¹ *Ibidem*, f. 9.

¹² *Ibidem*, f. 29.

¹³ *Ibidem*, f. 10.

¹⁴ *Ibidem*, f. 16.

¹⁵ *Ibidem*, f. 17.

¹⁶ *Ibidem*, f. 19.

¹⁷ DJANS, Fond Prefectura Rădăuți, dosar 30/1921, f. 13.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, dosar 6/1922, f. 2.

²⁰ *Ibidem*, dosar 21/1927, f. 18-21.

²¹ *Ibidem*, f. 21.

²² *Ibidem*, f. 18-21.

²³ *Ibidem*, f. 20, verso.

²⁴ *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930* (1938), vol. II, *Neam, limbă maternă, religie*, București, p. 356.

²⁵ *Ibidem*, p. 357.

²⁶ DJANS, Fond Prefectura Rădăuți, dosar 10/1919, f. 52-54.

²⁷ Vezi toate aceste biografii și alte amănunte în *Ibidem*, dosar 18/1921, f. 2-23.

²⁸ Statistică amănunțită în *Ibidem*, dosar 13/1920, f. 1-57 și o statistică sumativă la f. 58.

²⁹ *Ibidem*, dosar 40/1923, f. 40.

³⁰ *Ibidem*, dosar 40/1920, f. 1.

³¹ *Ibidem*, dosar 40/1923, f. 5.

³² *Ibidem*, f. 66.

³³ *Ibidem*, f. 67.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*, f. 16.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, f. 53.

³⁹ *Ibidem*, f. 31.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 18.

⁴¹ *Ibidem*, f. 58.

⁴² *Ibidem*, f. 65.

⁴³ Erast Tarangul, *Amintiri*, Muzeul Național al Bucovinei, Suceava, Biblioteca, Inv. nr. 663, f. 231-232. Manuscris olograf.